

№ 02 (739)
Студзень 2019 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Водгукі чытачоў: аб штогадовым Дні малой радзімы –**
стар. 4
- ☞ **Світанак Дзяржавы: падрабязнасці аб падзеях 100-гадовай даўніны –**
стар. 5
- ☞ **Манюшка: новая рубрыка да 200-годдзя –**
стар. 6

Маленькія прынцэсы і рыцары з Карэлічаў

Падрабязней чытайце на стар. 2

На тым тыдні...

✓ 5 студзеня іркуцкі беларускі клуб «Крывічы» ладзіў «Калядную сустрэчу» ў рэстаране «Беларуская глеба». Удзельнікі імпрэзы даведаліся пра сакральнае значэнне Калядаў і прадэманстравалі некаторыя элементы калядавання, разам танчылі і спявалі беларускія песні.

Іркуцкія калядоўшчыкі

✓ 5 студзеня кніжны фестываль «Горад і Кнігі» абвясціў другі сезон праекта для мінскіх школаў «ЧиталQ&A», разлічанага на сярэднія і старэйшыя класы. Школьнікам прапануюць далучыцца да чытацкай дыстанцыі, па сканчэнні якой удзельнікаў чакае сустрэча з аўтарам. Запрошаны аўтар – Лілія Ільющына з дэбютнай кнігай «Ключ Дарог» на беларускай мове. Удзельнікі праекта змогуць першымі прачытаць кнігу яшчэ да яе выдання.

Л. Ільющына – беларуская пісьменніца, выкладчыца філасофіі ў Беларускам дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў, мадэратар падлеткавага фэнтэзі-клуба.

✓ 10 студзеня ў Віцебскай абласной бібліятэцы імя

У.І. Леніна адкрылася выстаўка пастэльнага жыванісц «Solitude» Кацярыны Мясніковай, члена праўлен-

ня Віцебскага аддзялення Беларускага саюза мастакоў. Гэтая выстаўка – «крыху пра зіму, крыху пра самоту,

К. Мяснікова пад час вернісажу

крыху пра тое, як спявае замёрзлая вада», – распавядала мастачка.

✓ 10 студзеня ў Тэатры юнага глядача ў Мінску прайшоў творчы літаратурны вечар Уладзіміра Ліпскага «Дзялюся крыламі» з нагоды яго саракавога юбілею на пасадзе галоўнага рэдактара часопіса «Вясёлка». У сувязі з гэтым пісьменнік быў узнагароджаны ганаровым знакам Беларускага фонду культуры «Рупліўцу. Стваральніку».

У. Ліпскі – пісьменнік, грамадскі дзеяч, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат міжнароднай прэміі імя Альберта Швейцара і расійскай прэміі імя Аляксандра Грына. Ініцыятар і старшыня журы фестывалю народнага гумару ў Аўцюках. У творчым скарбе пісьменніка амаль семдзясят кніг для дзяцей і дарослых. Яго творы перакладзены на рускую, украінскую, літоўскую, нямецкую мовы.

✓ 10 студзеня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася прэзентацыя электроннага выдання «Станаўленне беларускай дзяржаўнасці: па старонках беларускіх газет 1917 – 1922 гг.». Беларускай газет, заснаваных ў складаны час узрушэнняў, пераменаў і пабудовы новага дзяржаўнага ладу, сталі сапраўдным летапісам жыцця беларус-

кага народа, каштоўнымі першакрыніцамі і неперадзятымі сведкамі свайго часу.

На двух DVD змешчаныя электронныя копіі прыкладна 2400 нумароў газет, якія выходзілі ў 1917 – 1922 гг. на тэрыторыі сучаснай Беларусі і за яе межамі (у Вільні, Маскве, Оршы, Смаленску ды інш.), але мелі дачыненне да Беларусі. На дысках прадстаўлены газеты з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусі і іншых арганізацыяў.

✓ 15 студзеня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусі адкрылася выстаўка мастацкіх фатаграфіяў «Кітай учора і сёння. Гістарычная і сучасная кітайская архітэктура» Армэна Сардарава – дэкана архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, доктара архітэктурны, прафесара. Выстаўка прысвечаная 70-годдзю ўтварэння Кітайскай Народнай Рэспублікі.

А. Сардараў – архітэктар-вучоны, фотамастак, аўтар шматлікіх кніг і артыкулаў, архітэктурных твораў, сярод якіх – «Пачатак шляхоў Беларусі» ў Мінску, скульптурная кампазіцыя «Маці-Пастаўшчына» ў Паставах, скульптурная кампазіцыя «Божая маці» ў Маладзечне.

Нашы віншаванні

14 студзеня Васілю Шаранговічу споўнілася 80!

Шаноўны Васіль Пятровіч! Вас, Ганаровага сябра грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры», шчыра віншуем з 80-годдзем з дня нараджэння!

Наша арганізацыя, з якой Вы звязалі свой творчы, ды і жыццёвы шлях цягам усіх трыццаці гадоў яе існавання, бязмерна ўдзячная Вам за плённую супольную працу, у тым ліку ў сферы кнігавыдання. Ілюстраваныя Вами «Пан Тадэвуш» Адама Міцкевіча і «Новая зямля» Якуба Коласа сталі яркай з'явай і знамянальнай падзеяй не толькі ў беларускім кнігавыданні. За вялікія заслугі на ніве грамадскай дзейнасці наша арганізацыя адзначыла Вас самай важкай сваёй узнагародай – знакам «Рупліўцу. Стваральніку». Вы сапраўды заслужылі яе сваёй грамадскай і творчай працай.

Жадаем Вам, шаноўны Васіль Пятровіч, добрага здароўя, сямейнага шчасця, творчага натхнення і яго ўвасаблення ў новых творах. Айчына, як і раней, іх чакае!

*Выканкам ГА «Беларускі фонд культуры»,
рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»*

В. Шаранговіч (справа) атрымлівае знак «Рупліўцу. Стваральніку»

Фота: І. Іванцаў, КУР'ЕРЫЧ

Рэдакцыя і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячная нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце **.rtf**, які варыянт – **.doc**, але не **.docx** (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая умова — захоўваць у фармаце **.rtf**. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем Arial, 13 пунктаў, паўтара інтэрвала, водступ 1,25 см).

Пазначайце па магчымасці поўнаасцо імёны і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфруйце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні. Звяртаем таксама ўвагу, што неабходна дасылаць канчатковую версію артыкула, па магчымасці не даваць да яго пазней звесткі, факты, удакладненні, новы варыянт дасланага раней, каб у канчатковай публікацыі не ўкралася тэхнічная памылка з-за падрыхтоўкі і ўнясення сказа, абзаца і да т.п. Як варыянт, газета можа пазней вярнуцца да надрукаванага і змясціць артыкул ці нататку ў працяг тэмы.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў скрайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункi, фотаздымкi павiнны быць захаваныя ў фармаце **.jpg (.jpeg)** або **.tiff**. Пажадана **300 кропак** на цэлю (dpi), дапускаецца не меней за **1024 пікселяў** на большым баку ці памерам не менш за **500 кілабайт**. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначыць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстраваны. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылайце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённымі і зычлівымі.

Будзем разам рабіць нашую з вамі «Краязнаўчую газету»!

Каляды на Карэліччыне

Марафон чытання і калядоўшчыкі

8 студзеня ва ўсіх бібліятэчных установах Карэліччыны пачалася акцыя «Калядны марафон чытання». Яна дае магчымасць паразважаць пра царкву, продкаў, пра тых, хто быў каля вытокаў мірнага быцця нашага народа.

На імпрэзы ў рамках акцыі былі запрошаны мясцовыя святары, якія вялі гаворку пра сэнс жыцця з пункту гледжання хрысціянства і адказвалі на шматлікія пытанні. Дарослыя дзяліліся ўспамінамі з дзяцінства пра свята і спявалі калядкі. Дзеці гулялі і радаваліся калядным забавам. У выкананні бібліятэчных супрацоўнікаў і мясцовых прыхільнікаў паэзіі гучалі вершы, казкі і жарты пра зіму і Каляды.

У святочныя дні супрацоўнікі Карэліцкай дзіцячай бібліятэкі ладзілі калядаванне. Калядоўшчыкі – Каза, Мядзведзь, Цыганка, Гаспадар і Гаспадыня – завіталі амаль да кожнага супрацоўніка бібліятэкі з велічальнымі каляднымі песнямі, каб павіншаваць са святам і пажадаць гаспадарам сямейнага дабрабыту і заможнасці, усаўлялі іх дамавітац і шчодрасць. З дзецьмі жартавалі, а бабулям і дзядулям жадалі моцнага здароўя і даўгажывання.

Дзіцячы баль

Нядаўна ў Карэліцкім раённым цэнтры культуры і народнай творчасці адбыўся Калядны дзіцячы баль. Яго ўдзельнікі – юныя прынцэсы і рыцары навучыліся танцаваць паланэз, убачылі спектакль тэатра «Батлейка» з г.л. Мір, яшчэ раз успомнілі гісторыю Божлага Нараджэння. Са святам прысутных павіншавала начальнік аддзела

ідеалогіі, культуры і па справах моладзі Іна Санчук.

Завяршыўся баль прыемнай неспадзеўкай, пра якую дзеці не маглі нават падумаць. Беларускі гульнявы тэатр роставых лялек запрасіў гасцей танцаваць разам з героямі вядомых мультфільмаў, а потым паказаў дзівоснае шоу проста на столі актовай залы.

Навінамі дзяліліся Наталля КАЗАРЭЗ і Лізавета МУЦІЛОВІЧ

Карта генерала і Івянец

Інжынер Аляксандр Плявака з расійскага Яраслаўля сёлета ў пачатку студзеня наведваў Івянец і падараваў Івянецкаму музею традыцыйнай культуры копію «Карты Російскай Імпэрыі і сопредельных с нею государств», складзенай у 1902 г. генералам Эдвардам Каверскім (Edward Kowerski, 1837 – 1916), кіраўніком імператарскай ваенна-геадэзічнай службы.

Генерал Каверскі быў з 1865 г. жанаты з Эльжбетай Плявака і такім чынам зрабіўся ўладальнікам Івянца, аб развіцці якога клапаціўся. У 1904 – 1907 гг. ён, пераважна з уласных сродкаў, пабудоваў касцёл Святога Аляксея ў мястэчку, якое 40 гадоў да таго было пазбаўленае каталіцкага храма, дамогшыся гэтага права асабіста ў імператара Мікалая II, і назваў касцёл у гонар

святога – нябеснага патрона царэвіча Аляксея.

Род Плявакаў, які даў таксама славу тага расійскага адваката Фёдара Пляваку, валодаў Івянецкім графствам цягам XIX ст. (з улікам шлюбу Э. Каверскага з Эльжбетай Плявака – да Першай сусветнай вайны).

Сёння існуе Таварыства роду Плявакаў, якое аб'ядноўвае спадкаемцаў роду ў Польшчы, Расіі ды іншых краінах свету, яно апынецца краязнаўчай дзейнасцю.

Алесь БЕЛЫ

Урачыстая перадача карты Э. Каверскага 1902 г. Аляксандрам Плявакам дырэктару Івянецкага музея традыцыйнай культуры Валянціне Адамовіч

«Белы птах» з'явіўся ў Мінску

31 снежня 2018 года Мінск атрымаў незвычайны падарунак – манументальна-дэкаратыўны арт-аб'ект, выкананы ў выглядзе скульптурнай кампазіцыі «Белы птах». Яе аўтар – вядомы беларускі мастак-скульптар, сябра Беларускага саюза мастакоў Валеры Малахаў. Усё ў адпаведнасці з радкамі Міхася Кuryлы:

Белы птах робіць плаўняы ўзмахі і губляе свой пух на Зямлю. Пух лажыцца – на поплаі, на дахі, Белы пух у далоні лаілю...

Устаноўку арт-аб'екта на набярэжнай р. Свіслач злева ад Палаца спорту (гэрыторыя, прылеглая да праспекта Пераможцаў) у межах сацыяльна-культурнага праекта «Веліч роднай мовы» здзейсніў Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў пры спрыянні і падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, а таксама Мінгарвыканкама.

Адмыслова распрацаваны праект «Веліч роднай мовы» пакліканы папулярызаваць беларускую мову, пашырыць яе прысутнасць у паўсядзённым жыцці горада, па-новаму, з дапамогай арт-аб'ектаў, раскрыць семантыку беларускага слова.

Унікальнасць праекта складаецца ў спалучэнні адукацыйнай і мастацкай функцыяў, сімвалы роднай мовы падаюцца пры дапамозе мастацкіх прыёмаў і сродкаў. Для праекта прадугледжвае ўстаноўку арт-аб'ектаў у гарадскім асяроддзі (парках, плошчах, адкрытых прасторах) з тэматычнай прывязкай да месца ўстаноўкі. Праз арт-аб'екты можна раскрыць словы Каханне, Нябёсы, Маці, Запавет, Мова ды іншыя, што нясуць у сабе станоўчае пазіцыянаванне менталітэту беларускага народа, яго духоўнай спадчыны. Барта дадаць, што асобнай задачай праекта з'яўляецца развіццё турыстычнага патэнцыялу сталіцы і ўсёй краіны.

Да распрацоўкі арт-аб'ектаў далучыліся беларускія мастакі і дызайнеры, члены творчых саюзаў Рэспублікі Беларусь, якія працуюць у сумежных тэхніках і жанрах, выкладчыкі вышэйшых навучальных устаноў мастацкага профілю, а таксама найлепшыя студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і кафедры дызайну архітэктурнага асяроддзя архітэктурнага факультэта Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Сёлета спаўняецца

(Падаецца ў зваротна-храналагічным парадку)

Сапега Павел Ян (1609 – 1665), дзяржаўны і ваенны дзеяч ВКЛ, удзельнік войнаў Расіі з Рэччу Паспалітай 1632 – 1634 гг. і 1654 – 1667 гг. – 410 гадоў з дня нараджэння.

Сімаун Полацкі (сапр. **Пятроўскі-Сітніяновіч Самуіл Емяльянавіч**, паводле іншых звестак – Гаўрылавіч; 1629, Полацк – 1680), пісьменнік, перакладчык, драматург, філосаф-асветнік, педагог, тэолаг, грамадскі і царкоўны дзеяч – 390 гадоў з дня нараджэння.

Стоўбцы (1729), горад, цэнтр раёна Мінскай вобласці – 290 гадоў з часу атрымання граматы на магдэбургскае права.

Дзешнер (Дзешнер, Цешнер) Саламея (1759 – 1809), польская актрыса драмы і оперы, рэжысёр і антрэпрэнёр, стваральніца першага пастаяннага тэатра ў Гродне (1802) – 260 гадоў з дня нараджэння.

Барсук Бенядзікт (1769 – 1808), вучоны-медык, які падрыхтаваў і вёў першы ў навуковых установах Беларусі курс судовай медыцыны, – 250 гадоў з дня нараджэння.

Гродзенскі тэатр Тызенгаўза (1769 – 1780), оперна-балетная труп, адзін з самых высокапрафесійных калектываў ВКЛ – 250 гадоў з пачатку дзейнасці.

Рымінскі Міхал (1769, Чэрвень – 1797), танцоўшчык, спявак і драматычны актёр – 250 гадоў з дня нараджэння.

Шульц Міхал (1769 – 1812), літоўскі і беларускі архітэктар, педагог, паводле праекта якога пабудаваны палац Агінскіх у в. Залессе (Смаргонскі р-н), гімназічныя комплексы ў Свіслачы і іншае, – 250 гадоў з дня нараджэння.

Карчэўскі Вінцэнт (Вікенцій Восіпавіч); 1789, Гродзеншчына – 1832), астраном, матэматык, асветнік, прадстаўнік Віленскай астранамічнай школы – 230 гадоў з дня нараджэння.

Хрышчановіч Казімір (Казімір Вікенцій) Мельхіёравіч (1794, Докшыцкі р-н – 1871), архітэктар, які ў 1825 – 1863 гг. з'яўляўся мінскім губернскім архітэктарам, – 225 гадоў з дня нараджэння.

Катовіч Іван (Іаан) Антонавіч (1839, Кобрынскі пав. – 1915), праваслаўны царкоўны дзеяч, гісторык, даследчык гісторыі распаўсюджвання хрысціянства ў Беларусі, педагог, бібліяфіл – 180 гадоў з дня нараджэння.

Радчанка Зінаіда Фёдараўна (1839, Гомельскі р-н – 1916), вучоны ў галіне фалькларыстыкі і этнаграфіі, правадзейны член Рускага геаграфічнага таварыства, першая з даследчыкаў XIX ст. адзначыла двухгалоссе ў спевах беларусаў – 180 гадоў з дня нараджэння.

Каладзеў Іван Хрысанфавіч (1859 – 1914), калекцыянер, бібліяфіл, уладальнік найбагацейшай у Еўропе бібліятэкі па гісторыі Айчынай вайны 1812 г., частка кнігазбору якой захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, – 160 гадоў з дня нараджэння.

Богуш-Сестранцэвіч Станіслаў Станіслававіч (1869 – 1927), графік, жывапісец – 150 гадоў з дня нараджэння.

Рафальскі Міхал Фадзеевіч (1889 – 1937), рэжысёр яўрэйскага тэатра, педагог, народны артыст Беларусі – 130 гадоў з дня нараджэння.

Фогт Фёдар Адольфавіч (1889 – 1939), расійскі і беларускі графік, жывапісец, педагог, стваральнік графічнага аддзялення Віцебскага мастацкага вучылішча – 130 гадоў з дня нараджэння.

Шазар Шнеўр Залман (сапр. **Рубашаў Залман**; 1889, Мір – 1974), дзяржаўны і палітычны дзеяч, пісьменнік і гісторык літаратуры, прэзідэнт Ізраіля (1963 – 1973) – 130 гадоў з дня нараджэння.

Петрашкевіч Альфонс Баляслававіч (1894, Віленшчына (?) – 1918), паэт, празаік – 125 гадоў з дня нараджэння.

Засецкі Пётр Іванавіч (1899 – 1941), артыст оперы, народны артыст Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

(Заканчэнне будзе)

Павел Ян Сапега

Да малой радзімы — з Вялікай адказнасцю

Мне дужа пашчасціла папрысутніцаць летась 19 снежня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі на зладжанай Беларускам фондам культуры, газетай «Звязда» і рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты» прэзентацыі, прысвечанай першаму Году малой радзімы. Якія чудоўныя, моцна і шчыра заклапочаныя няпростым лёсам Бацькаўшчыны асобы ўдзельнічалі ў гэтай сустрэчы! Калі б ад грамадства і кожнага з нас яны мелі большую падтрымку, шмат што ў нашым нацыянальным жыцці было б значна лепшым, прыгажэйшым, чым яно ёсць на сёння. Узятца за пярэ падштурхнулі мяне выказаныя галоўным рэдактарам «Краязнаўчай газеты» Уладзімірам Гілепам прапановы, які нам далей ладзіць мерапрыемствы пад знакам Года малой радзімы. Усе яны, несумненна, архіважныя, заслугоўваюць увагі, прымусілі мяне задумацца, каб і яшчэ штосьці дадаць да сказанага, бо праблема далёка не з простых.

Думаю, ніколі не саграшу перад ісцінай сваім сцвярджаннем, што мы ўжо некалькі дзясяткаў гадоў познімся са стварэннем Беларускага краязнаўчага таварыства, хаця тут у нас ёсць пэўны пазітыўны досвед ад міжваеннага часу. Тады яно не толькі адыграла выключную ролю ў прыцягненні шырокіх масаў народа да вывучэння гісторыі і культуры роднага краю, але і стаюўча адбілася на фармаванні ў беларусаў нацыянальнай свядомасці, так моцна знявечанай царскай палітыкай русіфікацыі. Па розных прычынах, у тым ліку залежных і ад нас саміх, мы і сёння не можам пахваліцца дасягнутым належным узроўнем нацыянальнай свядомасці абсалютнай большыні людзей, а без гэтага нам, беларусам, не выжыць ва ўмовах няспыннага паглыблення працэсаў сусветнай глабалізацыі. Не думаецца, што сярод нас пераважаюць абыякавыя да таго, будзем мы народам з самабытнай культуры і мовай ці ператворымся ў нейкую безыменную, безжыццёвую этнічную масу, здольную толькі колькасна папаўняць іншыя народы са здаровай нацыянальнай свядомасцю, нераз'едзеным асіміляцыйнай духоўным жыццём? Сцвярджаць, што тут у нас адеутнічаюць усялякія праблемы, я не бяруся. Іх досыць. Беларускаму краязнаўчаму таварыству, каб яно было створана, хапіла б тут працы.

Не пабаюся памыліцца, што сённяшняе гарадское жыццё — гэта на 70-80 % першае, другое, трэцяе пакаленні вясцоўцаў. Шкада толькі, што некаторыя ўжо і ў другім

пакаленні не ведаюць, з якой мясціны родам іх бацькі. А гэта трэба ведаць, каб не быць адарваным ад роднага краю. Быць такімі нам у многім дапамагло існаванне ў краіне зямляцтваў, пра якія сказана ў разглядаемым мною пастановачым характару артыкуле У. Гілепа ў «Краязнаўчай газеце» (№ 48 за 2018 г.). Дарэчы, над гэтай праблемай мне даводзілася шмат думаць, разважаць, і на сёння было б ужо штосьці зроблена для роднай Уздзеншчыны супольна з маім землякам, вялікім, шчырым беларускім патрыётам, мэрар Мінска ў 1990 – 1995 гг. Аляксандрам Герасіменкам. Яго смерць улетку

Руйнавальнаму негатыву ў пэўнай ступені магла б супрацьстаяць канструктыўная нацыястваральная дзейнасць шматлікіх зямляцтваў

2017 г. не дала здзейсніцца нашаму плану па стварэнні Уздзенскага зямляцтва. А такія зямляцтвы краіне неабходныя для нацыянальнай кансалідацыі сучаснага Беларускага грамадства. Пад уздзеяннем буйнамаштабнага наплыву ў наш край найноўшых інфармацыйных тэхналогій, чужародных культурных каштоўнасцяў рушацца асновы яго нацыянальнага жыцця, слабее этнічная згуртаванасць народа. Усяму гэтаму руйнавальнаму негатыву ў пэўнай ступені магла б супрацьстаяць канструктыўная нацыястваральная дзейнасць шматлікіх зямляцтваў. І вельмі важна схіліць да іх працы сучасную шырокаразгалінаваную беларускую дыяспару, роля якой зусім непрыкметная ў нашым жыцці. Мне невядома ні амерыканская, ні канадская, ні нямецкая, ні яшчэ якая-небудзь беларуская дыяспара, якая ўзяла б на свой бусір і фінансавала б выдзявання на Вацкаўшчыне грамадскія

Мы ўжо некалькі дзясяткаў гадоў познімся са стварэннем Беларускага краязнаўчага таварыства

Лічу агульнанацыянальным абавязкам дзяржавы, шырокіх колаў грамадскасці стварэнне ў кожным раёне краіны «Кнігі памяці зніклых вёсак»

газеты ці часопіс, не пашкадавала б грошай на падтрымку якога-небудзь нацыянальна-культурнага аб'яднання. Нашыя не такія ўжо і далёкія продкі з зусім іншымі мэтамі пакідалі ў канцы XIX – пачатку XX стагоддзя сваю радзіму. У іх задуму ўваходзіла зарабіць на чужыне грошы, а вярнуўшыся дахаты, уклаці іх у карысную справу. На зароблены такім чынам грошы колькі зямлі купілі сяляне ў памешчыкаў! Колькі дыхтоўных дамоў пабудавалі на вёсцы! Такія добрыя традыцыі цалкам забытыя сучаснай беларускай дыяспарай. Каб сёння кінуць Беларусь з яе расхістаным этнакультурным жыццём, вялікага розуму не трэба. Для гэтага дастаткова толькі мець пэўныя праблемы з нацыянальнай свядомасцю – і шлях тады адкрыты ў любую краіну.

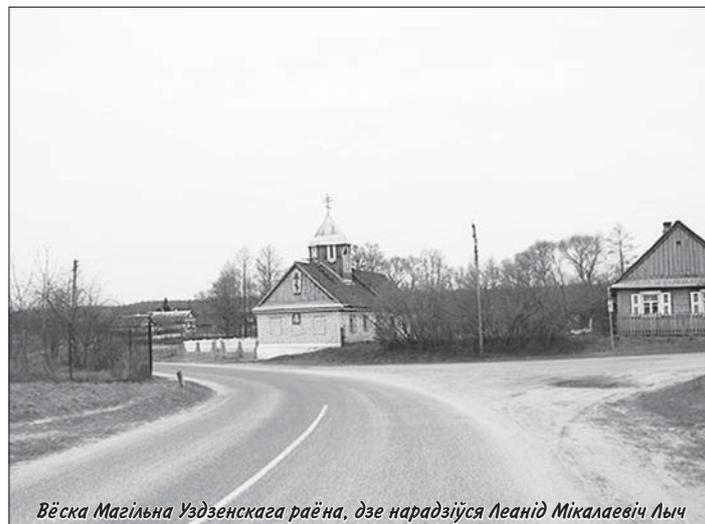
Паклікання да жыцця зямляцтваў маглі б адыграць і важную ролю ў арганізацыі фестываляў-сустрэчаў, якія згадваюцца ў прапановах У. Гілепа. Пры ўмелым правядзенні

такіх мерапрыемстваў апошнія вельмі лёгка скіраваць і на фармаванне этнічнай кансалідацыі людзей, а не праводзіць іх толькі для забавы, падыяцця настрою пад час Дажынак, хаця і гэта немалаважна ў наш час.

Пры ўсёй нявырашанасці на сёння шматлікіх надзённых праблемаў самага рознага кшталту лічу агульнанацыянальным абавязкам дзяржавы, шырокіх колаў грамадскасці стварэнне ў кожным раёне краіны «Кнігі памяці зніклых вёсак» у якасці дадатку да кнігаў «Памяць» нашых раёнаў. У такіх дакументальных кнігах павінны быць пазначаныя ўсе назвы колішніх вёсак, якія для гісторыі маюць у дзясяткі-сотні разоў больш важнае значэнне, чым навізаныя ім, часта невукамі, новыя найменні. Ствараючы такія кнігі, трэба старацца не прапусціць імёны самых адметных для таго ці іншага населенага пункта людзей, якія зрабілі шмат карыснага для агульнанацыянальнай справы. Не павінны быць упущаныя і найбольш важныя падзеі, асабліва калі яны яшчэ не адлюстраваныя ў іншых літаратурных крыніцах даведчанага характару.

Словам, у інтарэсах малой радзімы трэба рабіць усё, што толькі ў нашых сілах. І не толькі тымі, хто сам родам адтуль ці дзе жылі даўно ці нядаўна яго продкі, а ўсім народам, бо малая радзіма гэтага заслугоўвае. Заслугоўвае таму, што вёска на працягу некалькіх стагоддзяў была для Беларускага народа не малой, а Вялікай Радзімай. Не па сваёй волі такую ролю яна перастала адыгрываць, лічу, на рубяжы 1950 – 1960-х гг. у выніку ўрбанізацыйных працэсаў, наплыву ў вясковую мясцовасць адарваных ад нацыянальных культурна-моўных традыцыйных элементаў. На горад нам здаўна не шанцавала. Ён толькі ў кароткі перыяд міжваеннай беларусізацыі стаў набываць нацыянальнае аблічча. А вёска аж да сярэдзіны XX стагоддзя была не толькі асноўным абшарам рассялення магутнага народа, а яшчэ і генератарам Беларускага нацыянальнага жыцця, з'яўлялася Вялікай Радзімай. Яна дала краіне легіён сапраўдных нацыянальных Волатаў, плён стваральнай дзейнасці якіх і сёння мы адчуваем. Абмінутая шчаслівым лёсам Вялікая Радзіма трансфармавалася ў малую радзіму, якую нельга не любіць, на карысць якой нельга не працаваць. Леташні год у нас у краіне быў Годом малой радзімы. Такім будзе і год сёлетні. У нашых нацыянальных інтарэсах было б карысна штогод адзначаць Дзень малой радзімы, усяляк стараючыся да яго надыходу як мага больш ліквідаваць незаслужана прычыненую ёй рознага кшталту шкоду.

Па стане навакольнага асяроддзя, асабліва з-за непрадуманага татальнага асушэння балотаў, нашая вёска ў разы саступае той, якой была ў 1940 – 1950-я гг. Спрадвеку ў масе сваёй беларусы вырасталі, узгадоўваліся на вёсцы, і таму яе трэба шанаваць як найвялікшую нацыянальную святыню. Вёска і Беларусь – гэта сінонімы!

Вёска Магільна Уздзенскага раёна, дзе нарадзіўся Леанід Мікалаевіч Лыч

Леанід Лыч, доктар гістарычных навук, прафесар

«Маніхвэст» ды іншыя ўнікальныя дакументы

21 снежня ў музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адбылося адкрыццё выстаўкі ««Маніхвэст» Рэспублікі», прымеркаванай да 100-годдзя абвяшчэння БССР. Мерапрыемства было арганізаванае сумесна з Нацыянальным архівам Рэспублікі Беларусь.

На адкрыцці выступілі намеснік дырэктара НББ Аляксандр Суша, дырэктар Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь Андрэй Дземянюк, намеснік дырэктара па навуковай рабоце Інстытута гісторыі НАН Беларусі Вадзім Лакіза, якія адзначылі важнасць юбілею БССР у кантэксце станаўлення сучаснай беларускай дзяржаўнасці, падкрэслілі неабходнасць звярнуць да гістарычных крыніцаў, іх вывучэння, захавання і дэманстравання шырокаму колу грамадскасці.

Для ўдзельнікаў урачыстага адкрыцця, наведнікаў і гасцей мерапрыемства была праведзена экскурсія па выстаўцы ««Маніхвэст» Рэспублікі». Пад час знаёмства з экспазіцыяй загадчык навукова-даследчага аддзела кнігазнаўства Анаоль Сцебурка і загадчык сектара музейнай дзейнасці Таццяна Захарова распавялі пра ўнікальныя дакументы і рарытэтыныя

экспанаты, што адлюстроўваюць не толькі абвяшчэнне ССРБ, але і іншыя лёсавызначальныя падзеі ў гісторыі нашай краіны той эпохі (ад Першага Усебеларускага з'езда і БНР да стварэння ЛітБелССР і Польска-савецкай вайны 1919 – 1921 гг.). Сярод унікальных матэрыялаў – дакументы са знакамітым «Маніхвэстам» 1919 г., рукапісы Зміцера Жылуно-

віча (Цішкі Гартнага), рарытэтыныя кнігі, газеты, часопісы, паштоўкі і карты дзяржаўных межаў той эпохі з фондаў бібліятэкі і архіва.

Выстаўка будзе працаваць у музеі кнігі да 15 сакавіка 2019 г. Дата яе заканчэння можа быць змененая.

*Павадле паведамлення
Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі*

Ад зародка дзяржаўнасці да суверэнітэту

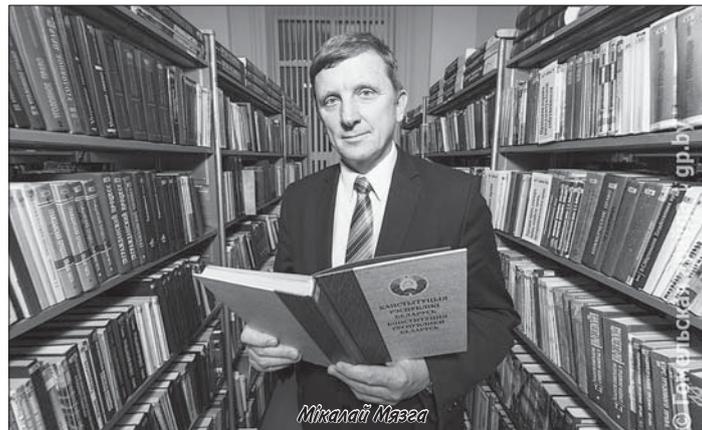
Аб перадумовах стварэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і значэнні гэтай падзеі «Гомельская праўда» распавядаў дэкан гістарычнага факультэта ГДУ імя Францыска Скарыны, доктар гістарычных навук Мікалай Мязга.

– Мікалай Мікалаевіч, 100 гадоў таму на карце з'явілася БССР. Як здарылася, што бальшавікі ўрад падтрымаў ідэю абвяшчэння рэспублікі?

– Шлях да абвяшчэння ССРБ – Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусі, менавіта так яна спачатку называлася, быў няпростым. У снежня 1918 года, калі Чырвоная Армія заняла пакінуты немцамі Мінск, бальшавікі нават не ставілі пытанне аб стварэнні беларускай дзяржаўнасці. Хаця ланцужок першых савецкіх рэспублік ужо існаваў уздоўж заходняй граніцы Савецкай Расіі. Сітуацыя змянілася раптам. 23 снежня ў Маскве было прынятае рашэнне аб захаванні Заходняй вобласці, якая ўключала беларускія землі, а літаральна праз дзень, 24 снежня, ЦК РКП(б) прыняў супрацьлеглае рашэнне – утварыць Савецкую Беларусь.

– Чаму так хутка змянілі рашэнне?

– Па-першае, трэба адзначыць ролю нацыянальна арыентаваных беларусаў-бальшавікоў у Маскве – там дзейнічаў Беларуска-нацыянальны камітэт на чале з Аляксандрам Чарвяковым і Змітром Жылуновічам, якія актыўна прыводзілі ідэю стварэння рэспублікі. Падтрымлівалі яе і беларускія секцыі РКП(б). У снежня 1918 года ў Маскве адбылася Канферэнцыя беларускіх секцыяў партыі, дзе і выказаліся за стварэнне Беларускай дзяржавы на савецкай аснове. Акрамя таго, бальшавікі не маглі не ўлічваць факт стварэння БНР. Савецкая Беларусь павінна была выступаць як нейкая антытэза беларускай дзяржаўнасці на буржуазна-дэмакратычнай аснове. І яшчэ адзін момант. Наспявае польска-савецкая вайна. Рэспублікі на захадзе Расіі павінны былі выконваць ролю буфера. На франтах грамадзянскай вайны бальшавікам у той час прыходзілася цяжка, яшчэ адзін фронт з палякамі быў зусім не патрэбны. Буферныя рэспублікі маглі стаць інструментам дасягнення кампрамісу з палякамі.

Мікалай Мязга

Тэрытарыяльныя саступкі давалі магчымасць пазбегнуць вайны, выйграць час. Бальшавікі ўжо мелі падобны вопыт, успомнім Брэсцкі мір з Германіяй. Толькі тады саступаліся ўласна расійскія тэрыторыі (хаця б фармальна), а цяпер, каб менш бударажыць расійскую грамадскасць, як бы самастойныя рэспублікі. Вось гэтыя асноўныя фактары і прывялі да абвяшчэння ССРБ.

– Галоўнае, мы атрымалі дзяржаўнасць.

– Так склаліся абставіны. Але наўрад бы бальшавікі пайшлі на гэта, калі б ужо не заявіў пра сябе беларускі нацыянальны рух, не праявілі актыўнасць беларускія нацыянал-камуністы. У амовах Першай сусветнай вайны беларускае пытанне набыло міжнароднае гучанне. Нагледзячы на ўсе цяжкасці і супярэчнасці, ідэя беларускай дзяржаўнасці набыла трываласць. Мы сталі развівацца і як этнас, і як дзяржава. Адсюль пачынаецца рух да цалкам суверэннай сучаснай дзяржаўнасці.

– А які настрой у грамадстве панаваў на той час?

– Настроі былі розныя. Цікава, што самае рашучае супрацьленне ідэі стварэння ССРБ аказалі бальшавікі, якія ўзначальвалі Заходнюю вобласць. Яны не прызнавалі беларусаў за самастойны народ і не надавалі ўвагі вырашэнню нацыянальнага пытання. Акрамя таго, дзялі кіраўнікоў аблыткамі гэта была яшчэ

і пагроза страты ўлады. У грамадстве ж, гэта паказалі выбары на I Усебеларускай з'езд, адбываўся ўздым нацыянальнага руху, які бальшавікі не маглі не ўлічваць.

– Як вырашалася тэрытарыяльнае пытанне?

– Першапачаткова зыходзілі з таго, што ў склад ССРБ павінны ўвайсці Смаленская, Віцебская, Магілёўская, Мінская, Гродзенская губерні, а таксама прылягаючыя паветы суседніх губерняў, дзе па даследаваннях этнографа Яўхіма Карскага пераважала беларускае насельніцтва. Першы з'езд Камуністычнай партыі бальшавікоў Беларусі адбываўся ў Смаленску. Тэрыторыя ССРБ спачатку ўключала практычна ўсе этнічныя беларускія землі. Але праіснавала Савецкая Беларусь у такіх межах зусім нядоўга. Ленін прама казаў, што, паколькі рэспубліка буферная, тыя губерні, што не мяжуюць з Польшчай, трэба ўключыць у склад Расіі. Ужо 16 студзеня ЦК РКП(б) прыняў рашэнне аб перадачы Смаленскай, Віцебскай, Магілёўскай губерняў у склад РСФСР. Астатнюю тэрыторыю ССРБ прапанавалі аб'яднаць з Савецкай Літвой – так з'явілася ЛітБел.

– Чаму бальшавікі пайшлі на такое аб'яднанне?

– Ваіна з палякамі пачалася ўжо, і на заходняй граніцы РСФСР ім было больш выгадна мець адзіную буферную дзяржаву. Акрамя таго, праз стварэнне ЛітБел урад Леніна веў барацьбу з бе-

ларускім і літоўскім «нацыяналізмам» сярод мясцовых камуністаў. Паміж Беларускай і Літоўскай савецкімі рэспублікамі нават узнікла тэрытарыяльная спрэчка з-за Гродзенскай губерні. Але праіснавала гэта дзяржаўнае ўтварэнне фактычна толькі да верасня 1919 года. У выніку наступлення польскіх войскаў амаль уся тэрыторыя ЛітБел была занятая. Дэ-факта рэспубліка знікла.

– І што было потым?

– Пасля таго як Чырвоная Армія выйшла польскія войскі з большай часткі беларускіх зямель, бальшавікі пайшлі на другое абвяшчэнне БССР. Яны зноў імкнуліся атрымаць падтрымку насельніцтва Беларусі, для якога была не абякавай нацыянальная ідэя. Летам 1920 года чырвонаармейцы неслі на сваіх шытках у Польшчу, Еўропу ў цэлым пралетарскую рэвалюцыю. Беларусі адводзілася роля плацдарма для наступлення. Але пасля вайны нас чакаў Рыжскі мірны дагавор і новы падзел рэспублікі: усходняя губерні засталася ў складзе Савецкай Расіі, заходнія землі адышлі да Польшчы. БССР засталася ў складзе шасці паветаў Мінскай губерні.

– Але зародак дзяржаўнасці застаўся.

– Якім бы сумным ні быў для нас Рыжскі дагавор 1921 года, усё ж такі вайна садзейнічала ўздыму самасядомасці беларусаў. Беларускае дзяржаўнасць захавалася, няхай і ў кволай форме. Далей савецкае кіраўніцтва, улічваючы важнасць Беларусі на заходнім рубяжы ССРБ, падтрымала палітыку беларусізацыі і пайшло на ўзбуйненне рэспублікі – вярнула тыя самыя ўсходнія губерні. Пазней была ўз'яднаная Заходняя Беларусь, і амаль усе этнічныя беларускія землі апынуліся ў складзе адной дзяржавы. Гэта была важная перадумова для развіцця дзяржаўнасці. Але без Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, у якую беларускі народ унёс велізарны ўклад, мы ў прынцыпе не які б гаворку пра Беларускае дзяржаўнае. Важным дасягненнем БССР на шляху да поўнага суверэнітэту з'явіўся яе ўдзел у стварэнні ААН. Мы заявілі аб сабе ў буйнейшай міжнароднай арганізацыі, што значна аблегчыла прызнанне сусветнай супольнасцю Рэспублікі Беларусь як суверэннай дзяржавы ў 1991 годзе. Тое, што было створанае беларускім народам за час БССР у народнай гаспадарцы, культуры, навуцы, таксама стала важным падмуркам для пабудовы нашай сучаснай дзяржавы.

*Раман СТАРАВОЙТАЎ («Гомельская праўда»)
Фота Аляксея ТЕРАСІМЕНКІ*

Жыццёвы шлях

Штогод 5 мая музычная грамадскасць адзначае гадавіну народзінай аднаго з найбуйнейшых кампазітараў XIX стагоддзя Станіслава Манюшкі. Нельга сказаць, што імя яго не ведаюць у Беларусі. Тым не менш усведамленне яго ролі ў станаўленні беларускага музычнага мастацтва для многіх сучаснікаў прыходзіць з цяжкасцю.

Нарадзіўся С. Манюшка 5 мая 1819 года на Ігуменшчыне (цяпер Чэрвеньскі раён) у спадчынным маёнтку Убель, які яшчэ дзед кампазітара, таксама Станіслаў, набыў у гетмана Вялікага Княства Літоўскага Міхала Казіміра Агінскага. Там прайшлі гады яго маленства. Калі ж настаў час вучобы хлопчыка, сям'я пераехала ў Мінск. Вядомыя два адрасы, дзе Манюшка жыў тады ў губернскім горадзе: гэта будынак, паводле сучаснага адраса, на вуліцы Інтэрнацыянальнай, 21 і будынак Музея тэатральнай і музычнай культуры ў Музычным завулку, 5 Верхняга горада (так званы «Дом масонаў»).

Першапачатковую музычную адукацыю Станіслаў атрымаў ад маці. Між іншым, сама Альжбета (у дзявоцтве Маджарская – з роду заснавальнікаў слудкай «персіярні» – радзівілаўскай мануфактуры, што вырабля-

ла славытыя слудкія паясы), у сваю чаргу, атрымала музычную адукацыю пад кіраўніцтвам вядомага мінскага музыканта і кампазітара Пётры Карафы-Корбута. У час навучання ў Мінскай гарадской мужчынскай гімназіі (будынак захаваўся, цяпер у ім месціцца Мінскі абласны савет прафсаюзаў – Інтэрнацыянальная, 19) С. Манюшка пачаў паралельна займацца музыкай пад кіраўніцтвам Дамініка Стафановіча – дырыжора і выдатнага музычнага педагога, які выхаваў плеяду значных беларускіх музыкантаў. Сярод вучняў Стафановіча зіхцаць імяны славытых у свой час музыкантаў: Фларыян Міладоўскі, Каміла Марцінкевіч – піяністка і кампазітар, дачка Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. У сямнаццацігадовым узросце С. Манюшка паехаў у Берлін, дзе два з лішкам года ўдасканальваў сваё кампазітарскае

і дырыжорскае майстэрства пад кіраўніцтвам рэктара Берлінскай пеўнай акадэміі прафесара Карла Фрыдрыха Рунгенхагена.

У 1852 годзе, у часе працы арганістам віленскага касцёла Св. Яна, ён разам з В. Дуніным-Марцінкевічам і Канстанцінам Крыжановіцкім паставіў «Ідылію» («Sielanku») – оперу, якой мы адвдзім асаблівае месца ў развіцці беларускага музычнага мастацтва: гэта першая ў гісторыі опера, у якой загучала са сцены беларуская мова. Прэм'ера «Ідыліі» адбылася ў памяшканні мінскага гарадскога тэатра. Будынак яго яшчэ на пачатку 1980-х стаіў побач з Беларускай дзяржаўнай акадэміяй музыкі,

пачаў працу над серыяй зборнікаў пад агульнай назвай «Хатні спеўнік». Выйшлі з друку шэсць зборнікаў, якія склаў сам кампазітар. Зборнікаў, як вядома, было дваццаць, але шэсць апошніх склаў пасля смерці Манюшкі яго сябра Ян Карловіч. Стварыўшы больш за 300 песень, Манюшка фактычна змяніў сваёй працай бытавы і канцэртны музычны фон Беларусі і Польшчы, які дагэтуль быў арыентаваны на італьянскія, французскія, нямецкія музычныя творы, звярнуў увагу аматараў музыкі на вялікія і багатыя скарбы мясцовага народнага меласу. Вось што пісаў ён у артыкуле – прэспекце «Хатняга спеўніка» ў

кам да ўпарадкавання музыкі нашых храмаў павінен быць даступны спосаб выканання іх уласных песень, а сродкі мастацтва павінны служыць не ўпрыгожванню спеваў, але надварот, – выяўленню яго прыгажосці. Нізка ўпарадкаваных падобным чынам песень ёсць першая ў нас спроба гэткага роду. Няхай без пагарды яна будзе прынятая і ў далейшым абароненая праз больш таленавітых». Акрамя іх Манюшка склаў зборнік арганнах прэлюдыяў і нешпараў «Песні нашага касцёла». Прэлюдыі маюць закончаны выгляд арганнах твораў, таму і часта выконваюць як самастойныя творы.

У віленскі перыяд жыцця кампазітар плённа працаваў і ў такіх жанрах, як кантата, сімфанічная паэма і іншыя, але кульмінацыйным момантам трэба лічыць стварэнне оперы «Галька». Першага студзеня 1848 года віленскія аматары музыкі ўпершыню ажыццявілі публічны паказ яе двухактавага варыянта ў канцэртным выкананні. Гэта была вялікая падзея ў музычным жыцці Вільні, розгалася яе пайшоў па ўсіх славянскіх землях. У 1854 годзе ў Вільні ж была ажыццёўлена першая сцэнічная пастаноўка оперы, а праз два гады, у 1856 годзе – у Мінску. А з нью-ёркскай пастаноўкі 1903 года пачалося трыумфальнае шэсце «Галькі» на сцэнах свету.

Даволі часта прыязджаў С. Манюшка з Вільні ў Мінск ці да бацькі, ці па справах – творчых або маёмасных. На адзін з яго прыездаў у 1856 годзе Дунін-Марцінкевіч напісаў верш ад імя іх агульнага «сялянскага» героя – Навума Прыгараўкі, у якім Манюшку прысвечаны такія радкі:

А траці дудар між намі ўзрос,
ён нам братка,
Яму Мінская зямелька
роднёнькая матка!
Траці дудар як загудзе
песенькі раднёнькі,
Бяды дай гора забудзеш,
станеш веселянькі!
А так думкі прыўнуны
соладка спявае,
Што за сэрца, баш кляшчамі,
дзетачкі, хватае!

У 1858 годзе С. Манюшка развітаўся з Беларуссю. Фінансавае і творчае становішча кампазітара ўжо не магло затрымаваць яго ў Вільні. Тым не менш ён ніколі не забываў сваёй радзімы і як мог дапамагаў сваім сабрам і калегам-музыкантам.

Беларускі мелас знайшоў яскравае ўвасабленне ў класічнай музычнай літаратуры XIX стагоддзя – у музыцы Манюшкі, як ні ў аднаго з сучасных яму кампазітараў. Гісторыю музычнага тэатра Беларусі, гісторыю беларускага камернага, сімфанічнага і рэлігійнага пластоў музыкі немагчыма ўявіць без постаці Станіслава Манюшкі.

**Віктар СКОРАБАГАТАЎ,
Ладзімір МАРХЕЛЬ,
Танна КАРЖАНЕЎСКАЯ**

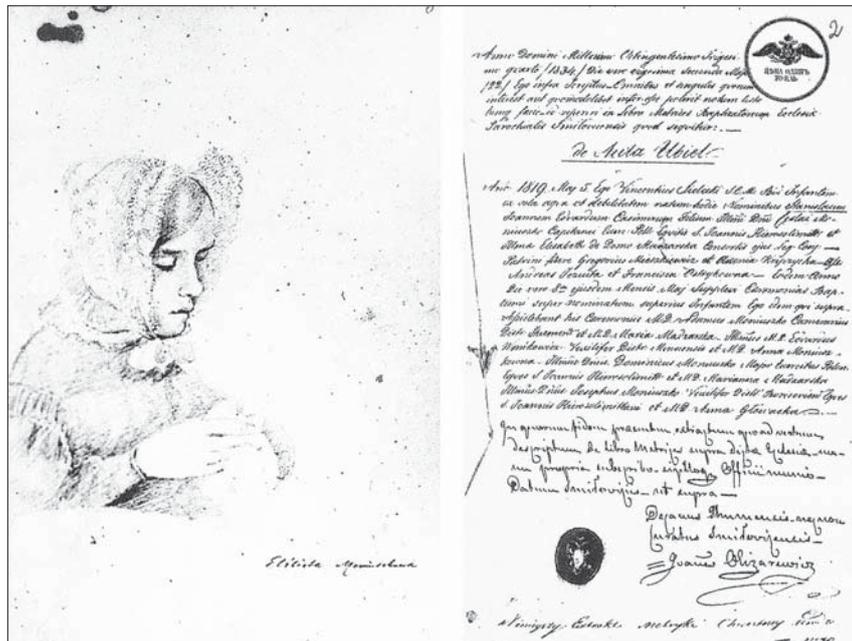
Маленькі Стась з матуляй за ралям. Малюнак бацькі

але ў 1984 годзе быў, на жаль, зруйнаваны. Цяпер на гэтым месцы пабудаваная гасцініца «Еўропа».

Віленскі перыяд жыцця і творчасці С. Манюшкі характэрны тым, што кампазітар

«Tygodniku Petersburgskim»: «Вершы я стараўся выбіраць з найлепшых нашых паэтаў... перакананы ў тым, што гэтыя паэтычныя творы найбольш выявілі ў сабе мясцовы характар і каларыт... Вось чаму мой спеўнік можа выклікаць да сябе нейкую цікавасць. Бо калі цудоўныя вершы, паяднаныя з цудоўнай музыкай, здольныя адкрыць сабе доступ да вуха і сэрца не вельмі музычнага, то нават слабейшая, менш удалая музыка пры выдатнай паэзіі здобудзе сабе паблагліваць; а тое, што ў ёй нацыянальнае, краёвае, мясцовае, што, як рэха нашых дзіцячых успамінаў, ніколі насельнікам зямлі, на якой яны нарадзіліся і ўзраслі, падабацца не перастане».

Стварыў кампазітар і зборнік літургічных спеваў, якія можна ўмоўна падзяліць на дзве часткі: першая – напісаная на польскамоўныя тэксты, другая – напісаная на кананічныя лацінскія тэксты з «Псалтыры» Давіда. Вакальныя творы, напісаныя на лацінскія тэксты і стылізаваныя Манюшкам пад італьянскі раннерамантычны оперны стыль, надзвычай узнёслыя і прыгожыя, урачыстага характару. Песні на польскамоўныя тэксты напоўненыя лірызмам, пшчотаю. У прадмове да выдання літургічных спеваў кампазітар зазначаў: «Першым і найстотнейшым кро-

Альжбета Манюшка – маці кампазітара. Малюнак Ч. Манюшкі, 1830-я гг.

Фотакопія метрыкі С. Манюшкі, выдадзенай Сілавіціцкім касцёлам

Калекцыянерат, і не толькі

Чым багатыя беларускія музеі?

Белпошта выпусціла ў абарачэнне чатыры паштовыя маркі ў серыі «Шэдэўры жывапісу з музеяў Беларусі». На марцы № 1252 выяўлена карціна Аляксея Саўрасава «Ранняя вясна» (1880 – 1890), № 1253 – палатно Івана Шышкіна «Балота Жураўлі» (1890), № 1254 – «Марына» Івана Айвазоўскага (1858), № 1255 – «Бярозавы гай» Архіпа Куінджы (1901).

Дызайн марак распрацавала Яўгенія Бядонік. Памер маркі №№ 1252, 1255 – 37 x 52 мм, №№ 1253, 1254 – 52 x 37 мм. Наклад марак па 72 тыс. Надрукаваныя аркушамі па 6 марак. Маркі друкаваліся ў Бабруйскай узбуйненай тыпаграфіі імя А.Ц. Непагодзіна.

Маркі надрукаваныя таксама ў двух малых аркушах па 4 маркі, памер аркушаў – 158 x 120 мм. На малых аркушах змешчаны лагатып Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, у супрацоўніцтве з якім была падрыхтаваная серыя. Я. Бядонік распрацавала таксама дызайн канверта «Першы дзень» і спецштэмпеля. Да выпуску падрыхтаваныя таксама 4 карткі для картмаксімумаў.

У дзень выпуску паштовых марак у абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска адбылося спецгашэнне на канверце «Першы дзень».

Дзякуем за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

*«... Там пел Міцкевич вдохновенный
И посреди прибрежных скал
Свою Литву воспоминал...»*

А. Пушкін

Уздоўж

1. «О навагрудскі ... – мой родны дом». З верша «Бульба» выдатнага паэта Адама Міцкевіча, які нарадзіўся 24 снежня 1798 года на Навагрудчыне, на хутары Завоссе; паэт лічыў сваёй радзімай Літву (сённяшняю Беларусь), а сябе называў літвінам. 4. Жорж ..., Віктар Гюго. Вядомыя французскія пісьменнікі, з якімі А. Міцкевіч пасябраваў, калі жыў у Парыжы; у гэтым горадзе ён абвянчаўся з Цэлінай, пазнаёміўся з Ф. Шапэнам, наведаў каралеву Францыі Гартэнзію. 6. Марыля Жанчына, каханне да якой паэт пранёс праз усё жыццё, якая натхніла яго на напісанне лепшых лірычных вершаў. 9. Цыкл мастацкіх твораў аднаго жанру. 10. «З шаблям і слоніміцы валяць // і меткія лучнікі з Ліды». З ранняй паэмы А. Міцкевіча «... князь Навагрудка». 11. Тытул вышэйшага дваранства ў Іспаніі да 1931 г. 14. «Літва! Мая ...! // Ты як здароўе». З паэмы «Пан Тадэвуш», якую паэт апублікаваў у Парыжы. 15. Уладальнік вялікіх маёнткаў. 18. Калі напярэдадні

Калядаў ... зорнае – будучь несесякура (прыкм.). 19. Міжнародны дзень ...; свята, якое адзначаецца 28 снежня. 20. Урачысты верш. 21. Гурба, намецёная ветрам. 23. «Вось ён, ..., магутны веліч, // Вецер-хлопчык гне ажыну. // Колись тут Адам Міцкевіч // Сустрэкаў сваю Гражыну». З верша Язэпа Пушчы «У Шчорсах». 24. Старабеларуская назва снежня, якая сустракаецца ў творах Ф. Скарыны. 25. «Адсюль былі бачны ... Навагрудка – // У той час Літоўскай сталіцы». З балады А. Міцкевіча «Свіцязь». 26. «Гурбы снегу і ў сэрцы // мне ... намяля». З верша Л. Геніюш «Завая».

Упоперак

1. «Дабранач! Летуценняў райская ...». З верша паэта «Дабранач». 2. Паўвостраў, куды ў 1825 г. паэт здзейсніў падарожжа, у выніку якога з'явіўся яго зборнік «... санельты». 3. «Нёман, ... мая! Вечна імклівы хваля». З верша паэта «Да Нёмана». 5. Паэма А. Міцкевіча, у якой за прата тыпы ўзятыя вобразы сяброў паэта: Я. Чачота, Т. Зана, А. Янушкевіча – змагароў

У тэатры «Зьніч»

22 студзеня для дзяцей будзе ісці лялечны мнаспектакль «**Дзівосныя авантуры паню Кубліцкага ды Заблоцкага**» Пятра Васючэнькі і Сяргея Кавалёва. Выканаўца Вячаслаў Шакалідо раскажа казку пра прыгоды двух паню, якія нічога не хацелі рабіць, толькі елі ды пілі. Гаспадарка іх заняпала – ні жывёлы, ні кавалка хлеба. Таму пайшлі яны ў свет лепшай долі шукаць.

23 студзеня для дзяцей пакажуць мнаспектакль «**Мой маленькі прынец**» паводле аповесці-казкі Антуана дэ Сент-Экзюперы ў перакладзе Ніны Мацяш. «Зоркім можа быць адно толькі сэрца», – так сказаў маленькі хлопчык, які прыляцеў на Зямлю з астраноіда, каб знайсці сябра. Мудрая казка пісьменніка-лётчыка актуальная і сёння.

Аўтар інсцэніроўкі, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, выканаўца – Раіса Астрадавінава.

Увечары на сцэне пазычыны мнаспектакль «**Мне сняцца сны аб Беларусі**». У мнаспектакль увайшлі малавядомыя і ненадрукаваныя пры жыцці вершы Янкі Купалы, а таксама звесткі з біяграфіі паэта, дакументы, пісьмы, доўгія гады прыхаваныя ад вока чытача. У мнаспектаклі Янка Купала паўстае не толькі як пясняр любові да радзімы, змагар за яе росквіт, але і як паэт, які асэнсоўвае сваю адзіноту.

Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева, рэжысёр – Вольга Клебановіч, музычнае суправаджэнне (гітара) – Кірыл Успенскі.

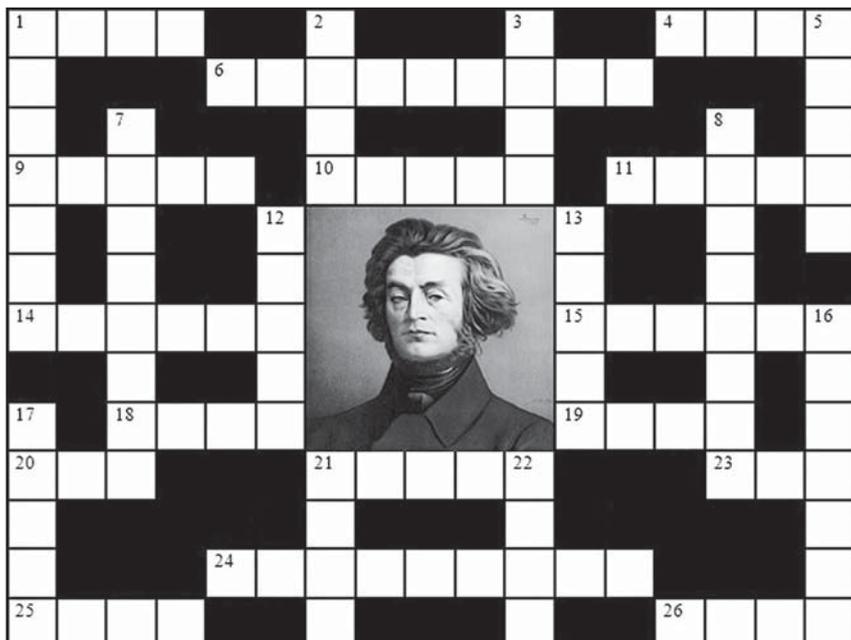
24 студзеня будзе ісці пазычына-драматычны мнаспектакль «**Красёнцы жыцця**» паводле паэмы Якуба Коласа «Новая зямля» – сапраўднай надзвычайна каштоўнай энцыклапедыі жыцця. Яе галоўны герой Міхал нарадзіўся, вырас і жыў на зямлі, якую не проста разумеў і любіў – якой дыхаў, з якой зрадніўся, якую жадаў назваць сваёй. Але няўмольны лёс наканавы іншае... Цяжкай была дарога гэтага чалавека, аднак ён не губляў веры ў яе шчаслівае завяршэнне.

Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Алесь Кашпераў, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. У спектаклі гучаць народныя мелодыі і песня «Дарогі» кампазітара Алега Залётнева.

Спектаклі праходзяць у тэатральнай зале Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 1

- Уздоўж:** 1. Надзея. 5. Рэзерв. 8. Заварка. 9. Вах. 11. Спіч. 13. Кавалак. 14. Солад. 16. Шацёр. 17. Бядро. 18. Узлёт. 19. Ночвы. 20. Танга. 22. Пасашок. 25. Кліч. 26. Шкло. 27. Самавар. 28. Дружба. 29. Певень.
Упоперак: 1. Навес. 2. Зух. 3. Язык. 4. Вада. 5. Раёк. 6. ЗіС. 7. Вечар. 10. Калядачкі. 12. Пацалунак. 15. Дровы. 16. Шпунт. 19. Накід. 21. Агонь. 22. П'еса. 23. Ачаг. 24. Карп.

з царскай Расіяй; яны, як і А. Міцкевіч, зведалі зняволенне, высылкі. 7. «... з хлопцам ў бездані тоне, // Вецер галосіць панура». З балады паэта «Свіцязь». 8. «Конрад ...». Паэма; яе паэт прысвяціў І. Залескай, якая хахала яго. 12. «Гэй, знікні, суму ...! // Жывём мы

толькі раз». З верша «Песні філарэтаў». 13. Вавельскі Буйны палац у Кракаве, дзе ў адной з нішаў знаходзіцца астанкі вялікага паэта, патрыёта нашай зямлі. 16. «... нарадаў». Газета, якую заснаваў у Парыжы А. Міцкевіч у 1849 годзе. 17. Малады ... – палявы вецер: бяжыць і гу-

дзіць (прыкм.). 21. Памятны Помнік у выглядзе каменя з радкамі з балады А. Міцкевіча «Свіцязь»; ён знаходзіцца на беразе апетага паэтам возера Свіцязь. 22. У снежны мароз і ... вышай хаты – год будзе багаты (прыкм.).

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Студзень

19 – Мархель Таццяна Рыгораўна (1939, Смалевічкі р-н), актрыса тэатра і кіно, народная артыстка Беларусі, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2017) – 80 гадоў з дня нараджэння.

20 – Дзісна (1374), горад у Мёрскім раёне Віцебскай вобласці – 450 гадоў з часу атрымання магдэбургскага права (1569).

22 – Захараў Венямін Міхайлавіч (1969, Мінск), артыст балета, заслужаны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1996) і тэатральнай прэміі імя Л. Александровскага (1996) – 50 гадоў з дня нараджэння.

24 – Кузняцоў Іван Іванавіч (1919 – 1986), кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

24 – Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь (Мінск; 1939), буйнейшы ў краіне збор выяўленчага і доктаратыва ўжыткавага беларускага і замежнага мастацтва, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2015) – 80 гадоў з часу заснавання.

25 – Гурьновіч Адам Гілары Калікставіч (1869, Мядзельскі р-н – 1894), паэт-дэмакрат, фалькларыст, рэвалюцыйнер – 150 гадоў з дня нараджэння.

28 – Баравік Рыгор Іванавіч (1939), рэжысёр, педагог, тэатразнаўца, арганізатар кафедры рэжысуры Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў – 80 гадоў з дня нараджэння.

28 – Вінаградаў Міхаіл Кліменцэвіч (1944, Чашніцкі р-н), архітэктар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2004, 2008) – 75 гадоў з дня нараджэння.

28 – Віцебскае народнае мастацкае вучылішча (1919 – 1941), мастацкая ўстанова, заснаваная М. Шагалам, адзіная ў Беларусі ў перадаванні час – 100 гадоў з часу заснавання.

28 – Жданаў Уладзімір Пятровіч (1949, Кіраўскі р-н 1995), мастак тэатра – 70 гадоў з дня нараджэння.

28 – Кармунін Павел Васільевіч (1919 – 2002), акцёр, народны артыст Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

28 – Спасовіч Уладзімір Данілавіч (1829, Рэчыца – 1906), юрыст, публіцыст, літаратуразнаўца, гісторык, грамадскі дзеяч – 190 гадоў з дня нараджэння.

29 – Асіповіцкі раённы гісторыка-краязнаўчы музей (1999) – 20 гадоў з часу заснавання.

29 – Леантовіч Валерыі Аляксеевіч (1939), мастак доктаратыва ўжыткавага мастацтва, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, уладальнік ордэна «Знак Пашаны» – 80 гадоў з дня нараджэння.

Народ сказаў...

У адной жанчыны запыталі, ці ўмее яна трымаць сакрэты.

– Вядома, – адказала тая. – Але бяда ў тым, што ўсе, каму я іх раскажваю, не ўмеюць іх трымаць.

Паслаў бацька свайго сына, які зусім не цікавіўся гаспадаркаю, калёсы падмазаць... Чакаў, чакаў, а сын усё не вяртаецца. Пайшоў бацька сам.

– Калі ты ўжо скончыш? – пытае.

– А ўжо хутка – адну толькі

аглоблю падмазаць заста-лося.

– Эх і карак! Ну і карак! Вось гэта дык карак, – мармытаў сабе цырульнік, падстрыгаючы кліента.

– А гэта таму, што я заўжды добра і смачна ем, – самазадаволена ўсміхаючыся, сказаў кліент.

– Ды еш ты, братка, хоць мякіну, – адказаў цырульнік, – але ж хоць зрэдку мый шыю.

– Паіў ты каня?

– Паіў.

– А што ж у яго пыса сухая?

– Бо вады не дастаў.

Мікола Хаустун вельмі любіў выхваляцца перад суседзямі. Аднаго разу ён і каза да суседа:

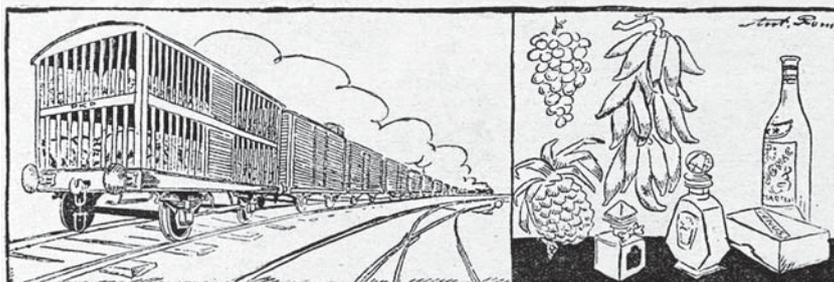
– Вось, братка, я цябе патрапіў бы сто разоў у дзень прадаць.

– Нічога дзіўнага, – адказавае сусед, – відаць, я нешта варт, калі б мяне так нарасхvat куплялі. Але вось цябе, дык, пэўна ж, ніводнага разу не патрапіў бы прадаць, хоць нават сто разоў хадзіў бы на кірмаш.

Паводле зборніка «Беларускія народныя жарты» (сабраў Змітро Бяспалы; Мінск, 1970)

Ілюстраваны гандлёвы білянс Польшчы

Паводле слоў пана міністра гандлю.

— Магу падзяліцца з панамі радаснай навінай, што наш вываз

раўняецца нашаму прывозу, аблічваючы на вартасць грошаў.

„M u c h a“

Увага рэдакцыі: Самі неадаяем, а вывозім сьвіней, авечак, кароў, а прывозім ласушкі для задавальнення апэтыту яснавельможных...

Малюнак з заходнебеларускага часопіса «Маланка», № 2 за 1926 год

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПЭСНЯ (заканчэнне артыкула) У першыя гады Савецкай улады пераважаў жанр харавой масавай песні. Кампазіцыйная стройнасць, інтанацыйная прастата і пэўная лапідарнасць садзейнічалі даступнасці і хуткаму распаўсюджванню песні сярод насельніцтва. Найбольш пашыраныя былі песні «Ваяка ідзе» У. Тэраўскага на словы Змітрака Бядулі, «Смела ўперад» В. Яфімава на словы А. Александровіча, «Песня пра Варашылава» А. Туранкова на нар. словы, «Бывайце здаровы» І. Любана на словы А. Русака, «Я – калгасніца» і «Ты з Заходняй, я з Усходняй» М. Чуркіна на словы Янкі Купалы і інш. У 1941 – 1945 гг. з'явіліся творы яркай ваенна-патрыятычнай скіраванасці, якія апявалі подзвіг Беларуска-парызанкі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Сярод іх «За родную Беларусь» А. Багатырова на словы А. Астрэйкі, «Беларускім партызанам» і «Песня мінаеўцаў» Р. Пукста на словы Янкі Купалы і Астрэйкі, «Праз балоты,

лясы і паляны» М. Аладава на словы Максіма Танка. 1945 – 1950-я гг. – час росквіту беларускай савецкай прафесійнай песеннай творчасці. Творы гэтага часу вылучаюцца тэматычнай і жанравай разнастайнасцю. Многія з іх атрымалі шырокую вядомасць не толькі ў БССР, але і за яе межамі, у тл. «Лясная песня» на словы А. Русака, «Радзіма мая дарая», «Песня пра Даватара» і «Песня аб Брэсцкай крэпасці» У. Алоўнікава на словы А. Бачылы, «Песня пра Нёман» Н. Сакалоўскага на словы Астрэйкі. З творчасцю Ю. Семьяніка ў прафесійнай музыцы звязанае развіццё побытавай, гарадской лірычнай песні, якая вылучаецца кантыленнасцю і гібкасцю вакальнага меласу («Явар і каліна» на словы Янкі Купалы, «Ой, шумяць лясы зялёныя» на словы А. Сіткоўскага і інш.). Песні гэтага часу апынаюцца радасць жыцця і працы, гераічнае мінулае і шчаслівае сягодзенне, каханне і прыгажосць роднага краю. Найбольш плённа працуюць

у жанры песні ў гэты перыяд І. Лучанок («Спадчына» на словы Янкі Купалы, «Мой родны кут» на словы Якуба Коласа, «Памяць сэрца» і «Ліст з 45-га» на словы М. Ясеня, «Жураўлі на Палесе ляцяць» на словы А. Ставера, «Вераніка» на словы М. Багдановіча, «Зачарованая мая» на словы Г. Бураўкіна, «Мы ідзем па краіне» на словы У. Фірсава і інш.), Дз. Смольскі («Абеліскі» на словы Ясеня), Э. Ханок («Завіруха» на словы Бураўкіна), Ю. Семьяніка («Ты мне вясноу прыснілася» на словы М. Шушкевіча), І. Кузняцоў («Мой край беларускі» на словы Н. Гілевіча, «Ходзіць песня пад ракою» на словы У. Сямякіна), Я. Глебаў («На брацкіх магілах» на словы У. Высоцкага) і інш. Развіццё беларускай песні 1970 – 1980-х гг. адметнае імкненнем кампазітараў да максімальнай даступнасці і запамінальнасці музычна-паэтычнага матэрыялу (адсюль павелічэнне ролі рытмічнага пачатку, музычных паўтараў, секвенцыяў і інш.) і большай самабытнасцю стылю, патрабавальнасцю да якасці паэтычных тэкстаў, працай над выразнасцю і гібкасцю вакальных мелодыяў. Арганічнае зліццё паэтычнага тэксту і мелодыі, каларытнасць інструментальнай, інтанацыйна-рытмічная разнастайнасць вылучаюць многія

песні Л. Захлеўнага, В. Іванова, У. Будніка, Э. Зарыцкага, В. Раінчыка, А. Чыркуна і інш. кампазітараў. У гэты час плённа працуюць у жанры песні самадзейныя кампазітары, у тл. А. і П. Шыдлоўскія, М. Зеланкевіч, Я. Петрашэвіч, М. Пятрэнка, Л. Ячнэў і інш. У канцы XX ст. папулярызаваны айчыннай песні садзейнічалі вакальна-інструментальныя ансамблі (ВІА) («Песняры», «Верасы», «Сябры», «Чараўніцы» і інш.), салісты Беларускай дзяржаўнай філармоніі, радыё і тэлебачання, дзяржаўны тэатраў музычнай камедыі, оперы і балета і інш., рок-гурты («Сузор'е», «Мроя», «Бонда», «Новае Неба», «Мясцовы час» і інш.) шматлікія самадзейныя калектывы.

Ад пачатку гэтага стагоддзя з'явілася шмат новых прафесійных, самадзейных кампазітараў і калектываў, што ствараюць і выконваюць песні ў розных жанрах і стылях накірунках, на ўласныя словы і вершы беларускай і замежнай класікі, сучасных паэтаў. Шэраг выканаўцаў робіць інтэрпрэтацыі народнай і сярэднявечнай песні ў сучасных апрацоўках (З. Сідаровыч, З. Сасноўскі, В. Круглова, Ю. Выдронка і інш., гурты «Камэлот», «Стары Ольса», «Палац», «Znich», «Re11k», «Unia», «Літы талер» і інш.).